

Prof. dr hab. inż. Jerzy Błażejowski
Uniwersytet Gdański

**Laudacja z okazji nadania
Profesorowi Zbigniewowi Grzonce
godności doktora honoris causa
Uniwersytetu Gdańskiego**

Honorowy dziś godnością doktora honoris causa Profesor Zbigniew Grzonka urodził się w Kaliskach w sercu Kociewia w roku poprzedzającym wybuch II wojny światowej. Po wojnie ukończył szkołę podstawową (1951) i liceum ogólnokształcące (1955) w Starogardzie Gdańskim. W latach 1955–1961 studiował na Wydziale Chemicznym Politechniki Gdańskiej, gdzie uzyskał tytuł magistra inżyniera chemika. Po ukończeniu studiów przez dwa lata pracował w Kostrzyńskiej Fabryce Celulozy na stanowisku kierownika laboratorium zakładowego. Szybko zorientował się, że praca w przemyśle nie jest szczytem marzeń i ambicji życiowych, i po powrocie do Gdańska związał się z Wydziałem Matematyki, Fizyki i Chemii Wyższej Szkoły Pedagogicznej

w Gdańsku – 21 marca 1963 roku. W WSP, a następnie Uniwersytecie Gdańskim pracował do 21 września 2008 roku. Jeszcze w WSP uzyskał stopień naukowy doktora (1968), w Uniwersytecie Gdańskim zaś – stopień doktora habilitowanego (1975). Tytuł naukowy profesora otrzymał w roku 1986, a w roku 1991 – stanowisko profesora zwyczajnego. W Uniwersytecie Gdańskim pełnił szereg ważnych funkcji: zastępcy dyrektora (1974–1978) i dyrektora (1981–1987) Instytutu Chemii, dziekana Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii (1987–1990) oraz rektora naszej uczelni (1990–1996). Na Wydziale Chemii kierował Katedrą Chemii Organicznej (1999–2008), wcześniej zaś Zakładem Chemii Peptydów (1996–1999) i Zespołem Naukowym Chemii Aminokwasów i Peptydów (1994–1996).

Uczelnia była dla Profesora przede wszystkim miejscem realizacji pasji naukowych. Początkowo zajmował się syntezą aminokwasów z funkcją nitrylową i wywodzących się od nich peptydów. Nieco później skierował zainteresowania na tetrazolowe analogi aminokwasów i peptydów. Ale najciekawsze Jego badania dotyczą pionierskich poszukiwań relacji między aktywnością biologiczną a strukturą czynnych biologicznie peptydów opioidowych, hormonów peptydowych oraz substratów i inhibitorów proteaz cysteinowych. Grupie kierowanej przez Profesora udało się wykrystalizować cystatynę C – białko, które jest naturalnym inhibitorem proteaz cysteinowych w organizmie człowieka – natomiast we współpracy

z prof. Andersem Grubben z Uniwersytetu w Lund i prof. Mariuszem Jaskólskim z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odkrył mechanizm dimeryzacji tejże cystatyny, dokonującej się poprzez wymianę domen białkowych. Było to pierwsze potwierdzenie doświadczalne możliwości oligomeryzacji peptydów i białek oraz powstania struktur amyloidalnych, mające podstawowe znaczenie dla wyjaśnienia możliwych przyczyn chorób neurodegeneracyjnych u człowieka.

Badania w tej tematyce zostały rozszerzone na zagadnienie rozpoznania przyczyn powstawania struktur amyloidalnych w chorobie układu nerwowego spowodowanej białkami prionowymi o specyficznej konformacji zwanej encefalopatią gąbczastą. Białka te angażowane są w transport jonów miedzi do wnętrza komórek nerwowych. Badania Profesora Zbigniewa Grzonki realizowane we współpracy z prof. Henrykiem Kozłowskim z Uniwersytetu Wrocławskiego i prof. Giannim Valensim z Uniwersytetu w Sienie wykazały, że powtarzające się sekwencje sześciopetydowe, stanowiące domenę kurzego białka prionowego, przyjmują specyficzną konformację po związaniu z jonami miedzi. Jest więc możliwe, że jony te są współodpowiedzialne za pojawianie się i postępowanie chorób neurodegeneracyjnych. Innym interesującym efektem współpracy zespołów badawczych Profesorów Zbigniewa Grzonki i prof. Andersa Grubby jest otrzymanie związku o nazwie Cystapep-1 – należącego do grupy inhibitorów proteaz cysteinowych – wykazującego ak-

tywność bakteriobójczą względem bakterii Gram-dodatnich i użytecznego jako lek antywirusowy w przypadku opryszczki. Te wybrane z wielu osiągnięć Profesora przykłady świadczą dobitnie o Jego nieprzemijającym wkładzie w zgłębianie wiedzy o aminokwasach, peptydach i białkach oraz o ich znaczeniu dla funkcjonowania organizmu człowieka.

Profesor odbył staż podoktorski w Mount Sinai School of Medicine w Nowym Jorku, a jako wizytujący profesor przebywał między innymi w Toledo, Louisville i Bostonie (USA), Montrealu (Kanada), Frankfurcie i Moguncji (Republika Federalna Niemiec) oraz Uppsali i Lund (Szwecja). Nawiązał szeroką współpracę z renomowanymi ośrodkami naukowymi w kraju i na świecie. Efekty badań przeprowadzonych w ośrodku gdańskim w ramach tej współpracy to ponad 150 publikacji cytowanych 2800 razy (za bazą Web of Science), cztery patenty oraz ponad 70 wykładów wygłoszonych w ośrodkach i na konferencjach naukowych krajowych i międzynarodowych. Profesor wypromował dwudziestu jeden doktorów, a kilku Jego wychowanków uzyskało stopień doktora habilitowanego i tytuł profesora. Był inicjatorem Polsko-Izraelskich Sympozjów Peptydowych oraz Polsko-Szwedzkich Sympozjów Cystatynowych.

Oprócz realizacji pasji naukowych Profesor czynnie uczestniczył w życiu uczelni. Szczególne uznanie zyskała Jego działalność w trakcie piastowania funkcji rektora Uniwersytetu

Gdańskiego. Był to trudny okres przeobrażeń politycznych i gospodarczych oraz kreowania mechanizmów funkcjonowania uczelni w nowej rzeczywistości, jaka zaistniała w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. W trakcie dwóch kadencji rektorskich Profesora Zbigniewa Grzonki uporządkowane zostały – przy wydatnym wsparciu pełniącego aktualnie funkcję rektora, prof. Jerzego Piotra Gwizdały, wówczas dyrektora administracyjnego – kwestie własnościowe gruntu kampusów uniwersyteckich (nastąpiło przekształcenie w wieczyste użytkowanie) i nieruchomości. Zaktualizowano również koncepcję rozbudowy kampusu w Gdańsku-Oliwie po ogłoszeniu i rozstrzygnięciu przez SARP konkursu w 1994 roku. W tym okresie uniwersytet pozyskał obiekty przy ulicy Pomorskiej w Gdańsku-Jelitkowie, przy alei Generała Józefa Hallera w Gdańsku-Wrzeszczu oraz pałac w Leźnie, gdzie dziś zlokalizowany jest ośrodek szkoleniowo-konferencyjny. Nade wszystko udało się rozpocząć budowę pierwszego po dwudziestu latach przerwy obiektu UG – budynku Wydziału Prawa i Administracji. W okresie pełnienia przez Profesora Zbigniewa Grzonkę funkcji rektora powstał (w 1993 roku) Międzyuczelniany Wydział Biotechnologii Uniwersytetu Gdańskiego i Akademii Medycznej w Gdańsku (obecnie Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego), utworzono pierwszą w kraju Trójmiejską Akademicką Sieć Komputerową (TASK), powołano Fundację im. Johanna Gottfrieda Herdera i Fundację Uniwersytetu Gdańskiego, a prezydentom Republiki Federalnej Niemiec

(Richardowi von Weizsäckerowi) i Francji (François Mitterrandowi) nadano godność doktora honoris causa.

Działalność Profesora Zbigniewa Grzonki wpisuje się znacząco w rozwój pomorskiego ośrodka naukowego. Był jednym z dwudziestu pięciu współzałożycieli Instytutu Kaszubskiego, przewodniczącym Gdańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Chemicznego oraz Komisji Chemii Wydziału III Nauk Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, a także członkiem Rady Naukowo-Programowej Centrum Hevelianum.

Profesor Zbigniew Grzonka został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi (1983) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1988) oraz uhonorowany Medalem Komisji Edukacji Narodowej (2012), Medalem im. Stanisława Kostaneckiego Polskiego Towarzystwa Chemicznego (2008), Złotym Medalem Uniwersytetu Gdańskiego *Bene Merito et Merenti* (2015) i Złotym Medalem Janusza Sokołowskiego *De Chimia Gedanensi Bene Meritus* Wydziału Chemii Uniwersytetu Gdańskiego (2016). Ponadto został wyróżniony trzema nagrodami ministra (1972, 1989, 2005), Nagrodą Sekretarza Naukowego PAN (1974) oraz Nagrodą Naukową Miasta Gdańska im. Jana Heweliusza (1999).

Osiągnięcia naukowe i cechy osobowe Profesora Zbigniewa Grzonki zostały dobitnie uwypuklone w podsumowaniach

opinii postępowania w sprawie nadania godności doktora honoris causa. Profesor Maciej Żylicz w konkluzji opinii pisze: „Miałem okazję przez trzy lata współpracować ze wspaniałym, uczciwym i skromnym człowiekiem, który posiada niekwestionowany autorytet w naszym akademickim środowisku naukowym Uniwersytetu Gdańskiego”. Profesor Paweł Kafarski kończy swoją rekomendację stwierdzeniem: „prof. Zbigniew Grzonka jest wybitnym polskim chemikiem, a przy tym człowiekiem skromnym, otwartym i bardzo życzliwym. Uważam, że Jego kandydatura do zaszczytnego tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Gdańskiego jest bardzo trafnym wyborem”. Profesor Bernard Lammek w konkluzji opinii wskazuje, że Profesor Zbigniew Grzonka „Jest cenionym wykładowcą i nauczycielem, stworzył liczącą się w Polsce i na świecie szkołę naukową. Jego zasługi dla rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego są trudne do przecenienia. Wszystko to sprawia, że Profesor Zbigniew Grzonka w pełni zasługuje na uhonorowanie Go godnością doktora honoris causa”.

Podzielałam opinie recenzentów w całej rozciągłości. Profesora Zbigniewa Grzonkę poznałam w latach siedemdziesiątych minionego wieku. Już wówczas dał się poznać jako wyróżniający się naukowiec i nauczyciel akademicki, oddany uczelni i sprawom nauki. Był osobą powszechnie szanowaną i lubianą, dlatego wcześniej awansował na kolejne szczeble w hierarchii naukowej i organizacyjnej. Jest współtwórcą gdańskiej szkoły chemii peptydów rozpoznawalnej w kraju

i na świecie. Wybitne osiągnięcia naukowe Profesora Zbigniewa Grzonki i współpracowników są wysoko cenione i dostrzegane przez międzynarodową społeczność naukową, o czym świadczy wysoka cytowalność Jego prac, a także fakt, że nazwisko Profesora znalazło się w gronie dwudziestu ośmiu osób, które dwukrotnie i więcej razy wniosły wkład do wysokiego – wynoszącego 127 – indeksu Hirscha UG. Jest osobą niezwykle sumienną, na której zawsze można polegać. Przez lata pracy oraz działalności naukowej i akademickiej stał się uczonym uznanym i szanowanym w ośrodku gdańskim, w kraju i za granicą. Jego odkrycia naukowe trwale wzbogaciły zasoby wiedzy z zakresu chemii i biochemii aminokwasów, peptydów i białek, a cechy osobowe i postawa w relacjach międzyludzkich są wzorem do naśladowania wkomponowującym się istotnie w kształtowanie etosu akademickiego. Jego nazwisko wpisuje się złotymi zgłoskami w podnoszenie rangi i prestiżu naszej Alma Mater.

Dlatego uważam, że nadanie Profesorowi Zbigniewowi Grzonce godności doktora honoris causa jest podziękowaniem za nieprzemijający wkład w umacnianie i rozwój Uniwersytetu Gdańskiego oraz pomorskiego ośrodka naukowego.